

Lov in živalsko življenje na severu.

(Konec.)

 lika, katero vam je prinesel zadnji „Vrtec“ na 21. strani, kaže vam živalsko življenje v severnem ledenem morji. V velikih družbah živé tù mej visokimi ledenimi gorami in skalnatimi bregovi živali, katerih bivališče so le mrzli séverni kraji. Zadnjič smo omenili mrože, ki živé v sévernem ledenem morji, a danes si oglejmo túlnje, ki je imate tudi na rečenej sliki na desno od mroža.

Túlenj ali morski pes (Seehund, Phoca vitulina) je mnogo manjši od mroža, dolg je samó 2 metra. Ker ima okroglo, psu podobno glavo z brkastim

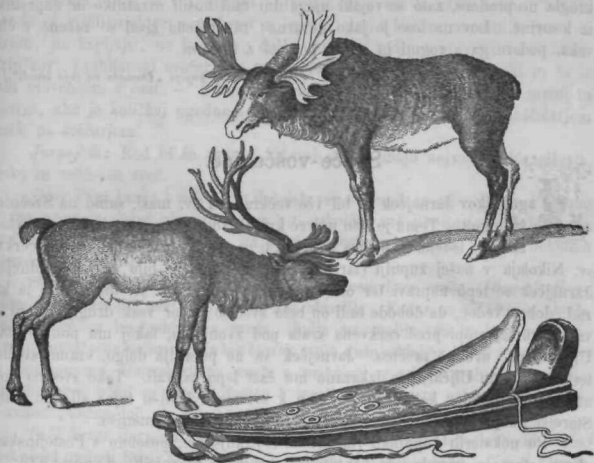

Lov na túlnje.

gobcem in ker tudi laje kakor pes, dobil je imé morskega psá. Truplo mu je porasteno sè sivkasto, gosto dlako, ki se v vodi gladko prilaga k telesu. Uhljev ta žival nima. Noge so bolj plavutam nego pravim nogam podobne; prednji nogi ima spredaj na prsih, a zadnji ste mu nazaj obrnjeni in vzrasteni z repom. Po samotnih otocih severnega morja, kder ga človek toliko ne preganja, živi túlenj v velikih družbah. V vodi je túlenj izvrsten plavač a na suhem zeló neukreten, zato ga Grenlandci najraje pobijajo na suhem. Ako ga po nosu udariš, kmalu je mrtev. Lové ga zaradi masti in kože. Grenlandci jedó tudi meso in kri; še celó iz črev, kit in kostí izdelujejo marsikatero stvar. Brez túlnja bi Grenlandci ne mogli živeti. Mlad túlenj se dá prav lahko ukrotiti, svojemu gospodarju je poslušen in privržen kakor domač pes. Pri-
godilo se je vže, da je túlenj iz velike daljave priplaval nazaj k svojemu gos-

podarju. Túlnjev lovci ne streljajo, ker je obstreljena žival za loveca izgubljena, vrhu tega pa še izplaši druge tovariše, ki spé na suhem. Lovci najraje zalezujejo speče tulnje ter jih s kijem po glavah mahajo. Večkrat morajo lovci po več ur v največjem mrazu in megli prežati na tuljna, da se prikaže na površji morja ter ga potem prebodó z ostvami. Navadno jih pa čakajo na ledu pred luknjami, kamor hodijo dihat.

Alki so bile morske ptice s kratkimi prav na koncu trupla vzrastenima nogama. Kreljuti so imeli prav kratki in tako slabi in krnjavi, da niso mogli leteti. Imeli so visok ali ozek, precej dolg in povprek brazdast kljun. Bili so izvrstni plovci in potapljalci, ki so bivali večinoma na morji, samó po noči in ob valitvi so zahajali na kopno. Iz pisanih in ustnih poročil vemo, da so bili alki v prejšnjih časih na sévernem ledenem morji ravno tako navadni

Séverni jelen.

Los.

ptiči, kakor so pingvini še danes na južnem ledenem morji. Na tisoče so jih v jednom dnevu potolkli evropski kitolovci in siromašni prebivalci sévernih otokov ter odvaževali polne čolne alkovih jajec. Alki so se hranili z ribami in se človeka prav nič niso bali. Ako jim je človek kazal ribo, prišli so po njo in se dali z roko ujeti. Ravno ta prevelika zaupnost je bila njihova nesreča, da so danes malo ne vže popolnoma zatrti.

Séverni jelen (das Rennthier, Cervus tarándus) živi danes samó še v sévernih krajih. Od njega dobivajo prebivalci sévernih mrzlih krajev mesó in mleko, kožo in kite, kosti in rogé. Jelen jim prenaša tovore in vozi gospodarja in njegovo družino v sanéh po vseh sévernih krajih. Brez njega bi bili prebivalci sévernih krajev največji siromaki, niti živeti bi ne mogli brez te prekoristne živali. Séverni jelen je tólik, kólik naš navadni jelen, samó ka ima

krajše noge širocih parkljev, in krajši vrat, ki ga nosi ravno. Njegova siromašna hrana so nizka zelišča, po zimi malo ne sam mah in lišaj, ki si ga sam izkoplje izpod snega. Suhega sená ne mara.

Los (das Elenthier, Cervus alces) je največji jelen, ki živi po močirjih in gozdih severne Evrope, Azije in Amerike. Nekdaj je sè severnim jelenom vred prebival tudi po Nemškem. Los ima dolge noge, debelo in jako neukretno truplo, kratek mesnat vrat in široko-lopatasto na robéh razrezano in rogljato rogovje. Grda je ta žival zaradi zabuhle, oslovske glave, velikega trobastega gobca in dolgih ušes. Njegove navade so iste kakor pri severnem jelenu. Losovo mesó jedó, da-si je trdo in žilavo, jezik in ušesa so pa neki posebno dobra. Vjeti losi ne živé dolgo. Zmiraj so hudobni ter se ne pajašijo radi z drugo živalijo. Losova koža je od nekdanj slovela, da je nobena krogla ne prodere, zato so vojaki njega dni radi nosili ovratnike in naprsnike iz losovine. Lov na lose je jako nevarna; razdražena žival se zažene v človeka, podere ga z rogmi in srdito poteptá z nogami.

(Po Erjavčevej knjigi „Domače in tuje živali“.)

Sveče voščenice.

agodnikov Jarnejček je bil vže večkrat pri sv. maši, samó na Svečnico še nikoli. Temu je bilo največ krivo slabo vreme: mrzla burja, metěž, zaméti, ledena in polzka pot, nekaj pa tudi prevelika daljava do cerkve sv. Nikolaja v našej župniji (fari). A minulo leto je bilo vreme ugódnejše. Jarnejček se lepó napravi ter otide prav na Svečnico k sv. maši. Šel je kaj rad, dobro vedoč, da dohode tudi on belo svečico kakor vsak drugi. In ni se varal; komaj stopi pred cerkvena vrata pod zvonikom, takój mu ponudi stari Uljčar lepo, drobno svečico. Jarnejček se ne pomišlja dolgo, vzame svečico ter se staremu Uljčarju za izkazano mu čast lepo zahvali. Tako svečico dobi namreč vsak, kdor koli pride isti dan k sv. maši, bodi-si tujec ali kdo drug. Starejši ljudjé dobé po dve svečici: jedno večjo, drugo manjšo.

Po nekaterih župninah (faráh) na Notranjskem, posebno v Postojnskem okraji, stara je navada, da napravijo o božičnih praznicah „darovanje“ za sveče. Za nabrane novce (denarje) kupijo se sveče za cerkev in domače ljudi, ki je na Svečnico delé cerkveni starašine zunaj pred cerkvijo med ljudstvo. A po drugih krajih tega običaja menda ni, — vsak si kupi svečo kakeršno si zbere v prodajalnici. Ljudjé nesó sveče v cerkev a duhovnik je blagoslovi. Najpred čita na glas molitve iz debele knjige, potlej pokropi sveče z blagoslovljeno vodo, in naposled je pokadi z dišečim kadilom. Nekateri pobožniki takój prižgó blagoslovljeno svečo, a drugi si hranijo celo, — češ, da bi je bilo kvara žgati, ali kakor priprosto ljudstvo govori: „da se jim smili jo načeti.“ — Svečica bodi si cela ali pa ostanek od Svečnice — spravi se za Kristovo vstajenje ali „voskresenje“ k sprevodu, ki se vrši na velike sobote večer ali pa zgodaj v jutro na veliko nedeljo ali „Vuzem.“

Jarnejček je bil bele svečice zeló vesel. Tam blizu oltarja, kder je klečal tudi Padarjev Matevžek, primaknil se je počasi k Mihčinovemu Štefku, ki je